

ANNA KAPENINA

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ

ANNA KARENINA

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

Ἀναζητῆστε τὰ βιβλία τῶν Ἑκδόσεων Ἄγγρα
στὴν ἴστοσελίδα
www.agra.gr

Ἐὰν ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐνημερώνεστε γιὰ τὶς νέες ἐκδόσεις
καὶ τὶς ἐκδηλώσεις μας, μπορείτε νὰ μᾶς ἀποστείλετε
ὄνομα καὶ ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση.

Ἡ παρούσα μετάφραση τοῦ Ἄρη Ἀλεξάνδρου πρωτοκυκλοφόρη-
σε στὴ σειρὰ « Βασικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Παγκόσμιας Κλασσικῆς
Λογοτεχνίας » τῶν ἐκδόσεων Ἀφοὶ Συρόπουλοι – Κ. Κουμουν-
δουρέας τὸ 1964 σὲ ἓναν τόμο μὲ κείμενα τοῦ Μωπασσάν (Ὁ
φιλαράκος) καὶ τοῦ Τσέχοφ (Ὁ θάλαμος Νο 6).

Α' ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ : Σεπτέμβριος 2016

ISBN 978 - 960 - 325 - 932 - 9

© 2010, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ Α.Ε.
Ζωοδόχου Πηγῆς 99, 114 73 Ἀθήνα
Τηλ. 210.7011.461 – FAX 210.7018.649
<http://www.agra.gr>, e-mail : info@agra.gr
facebook : Agra Publications

καὶ

Καίτη Δρόσου

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

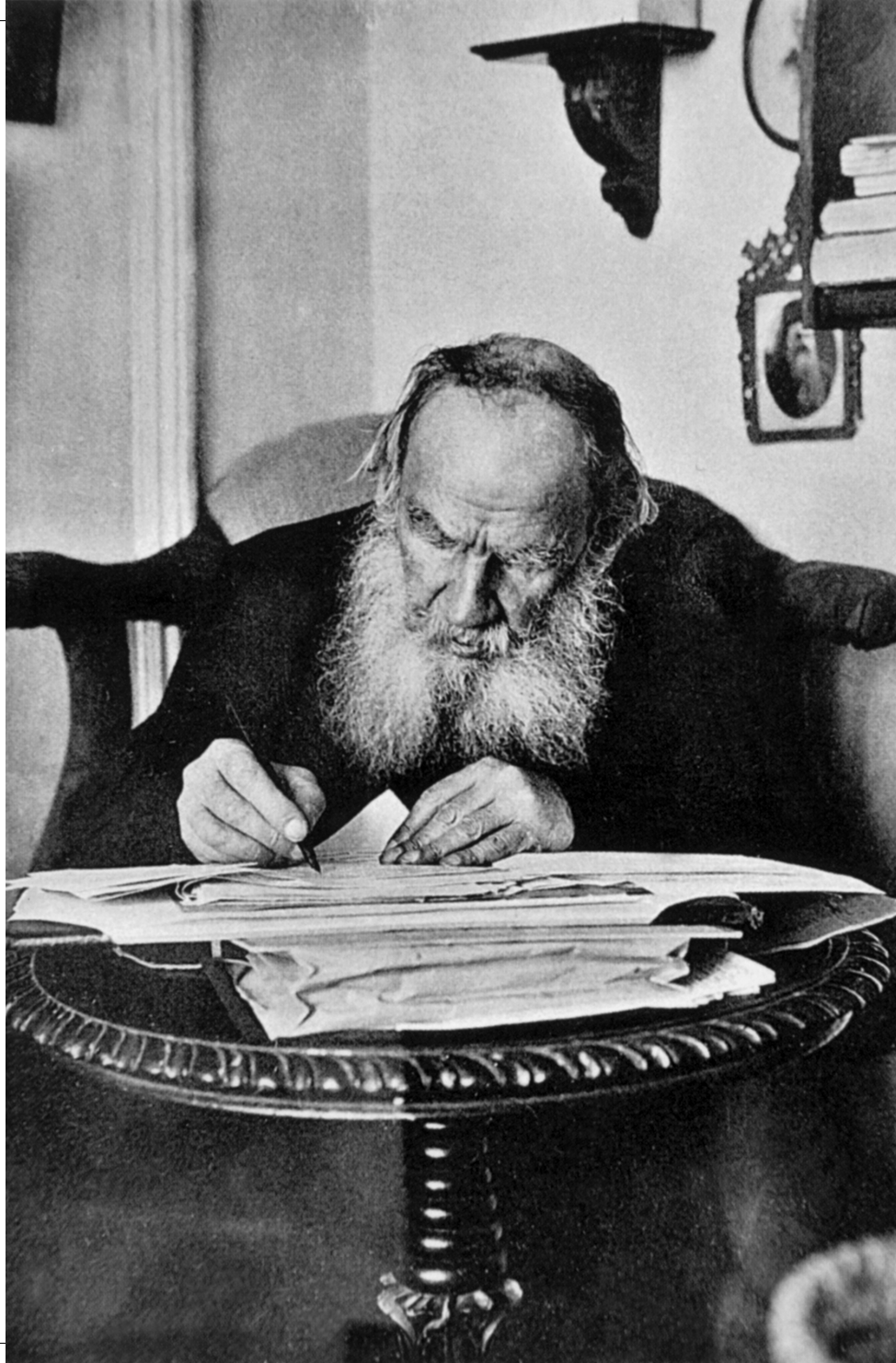
<i>Εἰσαγωγή Α', τῆς Sylvie Luneau</i>	9
<i>Εἰσαγωγή Β', τῆς Priscilla Meyer</i>	21
<i>Τὰ κεντρικὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος</i>	32

ANNA KAPENINA

Μέρος Πρῶτο	39
Μέρος Δεύτερο	207
Μέρος Τρίτο	381
Μέρος Τέταρτο	551
Μέρος Πέμπτο	665
Μέρος Ἑκτο	827
Μέρος Ἑβδομο	995
Μέρος Ὀγδοο	1135

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

1. Ἑργοβιογραφία τοῦ Τολστόι	1207
2. Μικρὸ ἀνθολόγιο ἐπιστολῶν καὶ κριτικῶν	1215
3. Σημειώσεις	1235
4. Σημείωμα γιὰ τὸν μεταφραστὴ Ἄρη Ἀλεξάνδρου	1246
5. Ἀναλυτικὰ Περιεχόμενα	1248

SYLVIE LUNEAU

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Α΄

Η ANNA KAPENINA τοποθετείται στην καρδιά του δράματος της ζωής του Τολστόι, στην πιο κρίσιμη στιγμή της πολυετούς έσωτερικής διαμάχης του (κατά τη γνώμη μας από τότε που έπιασε την πένα), μιας διαμάχης ανάμεσα στον καλλιτέχνη και τον ήθικολόγο, τον ποιητή και τον προφήτη, τον άνθρωπο της γής – άξιο να γεύεται όλες τις χαρές της ζωής με τη μεγαλύτερη ένταση – και τον άσκητη που τείνει προς μια ολοένα και πιο ολοκληρωτική λιτότητα, έως την ύστατη φυγή και το θάνατο στον μικρό σταθμό του Άσταποβο.

Οι δύο αυτές αντίθετες δυνάμεις συνυπάρχουν μέσα του και κυριαρχούν με τη σειρά τους, παίρνοντας ή μία τη σκυτάλη από την άλλη: Έκείνος άλλοτε δίνεται στη μία, άλλοτε στην άλλη, και δεν βρίσκει ισορροπία παρά μονάχα στη σωματική άσκηση: κινήσι, εργασίες στα χωράφια, τα όποια, ξεουθενώνοντάς τον, κάνουν να πάνουν προς στιγμήν αυτές οι δύο αγωνιώδεις φωνές. Έτσι, όταν γράφει την Άννα Καρένινα, είναι βαθιά διχασμένος: από τη μία εϋχεται να τελειώσει το συντομότερο το έργο ώστε να βρεϊ χρόνο για τα έπιτακτικά έρωτήματα που τον ταλανίζουν, ιδίως το θρησκευτικό έρώτημα: Ποιός είναι ο Θεός; Μπορεϊ άραγε να πιστεΐει ακόμη σ' Έκεινον; Από την άλλη όμως, ο καλλιτέχνης ώθειται από μια σχεδόν άκατανόητη δύναμη να τελειοποιήσει το έργο, να το κάνει όσο πιο άφογο γίνεται. Τα συναισθήματα που τρέφει για τη δουλειά του είναι αντιφατικά: Άλλοτε την αγαπά, άλλοτε την απεχθάνεται.

Η πλέον θεαματική κρίση ξεσπά τη στιγμή περίπου όπου έχει φτάσει στη μέση του μυθιστορήματος. Συγγραφέας παγκοσμίου φήμης, που φαινομενικά δεν του λείπει απολύτως τίποτε, άμφιταλαντεύεται για το έργο και τη ζωή του, καταλαμβάνεται από ένα είδος ιλίγγου μπροστά στο αιώνιο έρώτημα «προς τί;» και σκέφτεται την αυτοκτονία.

Παρ' ὅλ' αὐτά, τὸ μυθιστόρημα τὸ τελειώνει... ὄχι ὅμως καὶ ἀνὼδωνα. Ἄλλωστε, ἡ Ἄννα Καρένινα δὲν κλείνει ἀκριβῶς, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ Πόλεμος καὶ εἰρήνη ἢ τὴν Ἀνάσταση· τὸ ἔργο παραμένει ἀνοιχτό, μὲ λογικὴ συνέχεια τὴν Ἐξομολόγησι, πὺν βγαίνει τὸ 1878.

Αὐτὸ εἶναι ὅμως καὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ὅπου οἱ ἀντίθετες παρορμήσεις παραμένουν μέσα του σὲ σχετικὴ ἰσορροπία. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνα τοῦ 1879-1880, ὁ Τολστόι καταδικάζει ἐπίσημα τὴν τέχνη. Θὰ ἐπερισχύσουν οἱ παιδαγωγικές, ἠθικοπλαστικὲς τάσεις καὶ ὁ ἱεροκλήρυκας θὰ κάνει ὅλο καὶ περισσότερες παρεμβάσεις. Ἡ Ἀνάσταση, στὴν ὁποία ὑπάρχουν ἀξιοθαύμαστα κομμάτια, διεμβολίζεται ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀλλόκοτη παρουσία πλήθους κηρυγμάτων, διεκδικήσεων γιὰ δικαιοσύνη, κάτι πὺν καταδεικνύει τὴν ὑπέριστατη περιφρόνηση τοῦ Τολστόι γιὰ τοὺς κανόνες τῆς τέχνης.

Ὁ Τολστόι βάζει τελεία στὸν ἐπίλογο τοῦ Πόλεμος καὶ εἰρήνη –μυθιστόρημα πὺν δὲν τὸ ἐπινόησε ἀλλὰ « τοῦ βγήκε μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάγχνα του»– καὶ ψάχνει ἤδη γιὰ νέες πηγὲς ἐμπνευσης, πρὸς πάσα κατεύθυνση, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος του. Διαβάζει ξανά τοὺς Ρώσους βάροδους ἢ τὰ ρώσικα παραμύθια γιὰ τὸ παιδικό του βιβλίο. Σκέφτεται τὸ θέατρο καὶ βοηθίζεται στὸν Σαίξπηρ, τὸν Γκαίτε, τὸν Πούσκιν, τὸν Γκόγκολ, τὸν Μολιέρο. Παθιάζεται μὲ τὴ φιγούρα τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ εὐχεται νὰ γράφει ἓνα θεατρικὸ γιὰ τὸν πρῶτο Ρῶσο αὐτοκράτορα. Σύμφωνα ὅμως μὲ μιὰ σημείωση ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τῆς κόμισσας Τολστόι, μὲ ἡμερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1870, κάποιες ἄλλες ἐπιθυμίες τὸν βάζουν σὲ πειρασμό:

« Χθὲς τὸ βράδυ μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε διακρίνει ἓναν τύπο παντρεμένης γυναίκας τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας· ἡ γυναίκα αὐτὴ φαινόταν συντετριμμένη. Μοῦ ἐξήγησε ὅτι τὸ ζητούμενο γιὰ ἐκεῖνον ἦταν νὰ τὴ σκιαγραφήσει μόνον ὡς ἄξια λύπης καὶ ὄχι ὡς ἔνοχη, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν ἐτοῦτος ὁ τύπος γυναικὸς εἶχε παρουσιαστῇ ἐμπρὸς του, ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ οἱ τύποι ἀνδρῶν πὺν εἶχε φανταστῇ στὸ παρελθὸν ἔβρισκαν τὴ θέση τους καὶ συγκεντρώνονταν γύρω ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ γυναίκα. “ Τώρα φωτίστηκαν ὅλα ”, μοῦ εἶπε ».

Εἶναι ἡ πρώτη ρύξη στὴν Ἄννα Καρένινα, θὰ χρειαστεῖ ὅμως νὰ

περάσουν τρία χρόνια μέχρι να ζωντανέψει για κείνον ὄχι μόνο ἡ « ἄξια λύπης » γυναίκα ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνία πὸν τὴν περιβάλλει.

Ἀκολουθεῖ τὸ Ἑλφαβητάρι του, συλλογὴ παιδαγωγικῶν ἀσκήσεων καὶ διηγημάτων πὸν ἀπευθύνονται στὰ παιδιά τῆς ἐπαρχίας γιὰ τὰ ὁποῖα δουλεῖ τὸ στύλ του ὅσο ποτέ, προσέχοντας νὰ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸ λαὸ μόνο τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποία καὶ θαυμάζει, μὲ τὴν προφορὰ της, τὶς ἑλλειπτικὰς ἐκφράσεις της, γεμάτες ἀπολανστικὰς εἰκόνας.

Κι ὕστερα ἔρχεται τὸ καλοκαίρι πὸν τὸν ἀρπάζει πάντα ἀπ' τὰ βιβλία. « Δόξα τῷ Θεῷ, τοῦτο τὸ καλοκαίρι τρώω κοντόχορτο » γράφει στὸν φίλο του τὸν Φέτ. « Δουλεύω, πριονίζω ξύλα, σκάβω, θερίζω καὶ δὲν σκέφτομαι τὴ φοιχτὴ λογοτεχνία οὔτε τοὺς ἐπαγγελματίες της ».

Ἡ φοιχτὴ λογοτεχνία τὸν ξανακερδίζει τὸν Ὀκτώβριο. Τὸ θεατρικὸ γιὰ τὸν Μεγάλο Πέτρο γίνεται μωθιστόρημα καὶ ὁ Τολστόι, μὲ τὴν ὑποταγὴν στὰ στοιχεῖα ρεαλισμοῦ πὸν χαρακτηρίζει ὅλους τοὺς μεγάλους Ρώσους συγγραφεῖς (ἔλεγε ὅτι δὲν μπορούσε νὰ καταλάβει ἓναν χαρακτήρα ἂν δὲν ἤξερε πῶς κουμπώνει τὸ καφτάνι του), συσσωρεθεῖ σημειώσεις καὶ στοιχεῖα γιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ.

Μέσα του συντελεῖται μιὰ ἐπίμονη διεργασία· τὸν διεγείρουν παράλογα ὄνειρα, ἀπίθανα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐλοποιήσῃ κάτι ὑπεράνω τῶν δυνάμεών του. Τὴν ἐπομένη ἀναρωτιέται ἂν εἶναι ἱκανὸς νὰ γράφει ὅτιδήποτε. Ὑστερα, ντρέπεται γιὰ τὴν ἀπραξία του καὶ ὁρμᾷ σὲ ἄλλη κατεύθυνση.

Τὸν Δεκέμβριο ξεκινᾷ ἑλληνικὰ μὲ κάποιον ἱεροσπουδαστὴ, κάνει ἐκκληρικὰς προόδους μέσα σὲ λίγους μῆνες, σὲ λίγο ξέρει περισσότερα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ του, διαβάζει Ξενοφῶντα, καταπιάνεται μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ὅμηρο, περνάει ἔτσι τὶς νύχτες του καὶ μοιράζεται μὲ τὸ περιβάλλον του τὶς ἀνακαλύψεις του. Ἡ ἑλληνικὴ τελειότητα τὸν κάνει νὰ ὀνειρεύεται ἓνα ἀνεγὰδιστο ἔργο, δίχως τίποτε τὸ περιττό. Μήπως νὰ τὸ τοποθετοῦσε χρονικὰ στὶς ἀρχὲς τῆς ρωσικῆς Ἱστορίας; Καὶ τότε ξαναδιαβάσει τοὺς « Βίους ἀγίων », ὅπου βρίσκει τὴν « ἀληθινὴ ρωσικὴ ποίηση ».

Ἡ ὑγεία του ὁμως κλονίζεται, ἔχει ρευματισμούς, βήχει, τὸν πιάνουν παράξενες ναντίες, ἡ ζωὴ τοῦ εἶναι βάρος... Πηγαίνει νὰ συμβουλευτεῖ ἓναν γιατρό, ὁ ὁποῖος τοῦ συστήνει μιὰ κούρα μὲ κουμὶς, τὸ ξινόγαλα φοράδας πὸν οἱ γυναῖκες τῶν νομάδων Μπασζιό τὸ

βάζουν να φουσκώσει μέσα σε δερμάτινους ασκούς, και το οποίο πίστευαν ότι διέθετε σπουδαίες δυναμωτικές αρετές. Ο Τολστόι θα περάσει ένα μέρος του καλοκαιριού του 1871 στη στέπα της Σαμάρρα, ζώντας σε σκηνή, κυνηγώντας αγριόπαπιες και κουβεντιάζοντας με τους Μπασκίρ, τους « Σκύθες γαλακτοφάγους », στους οποίους βρίσκει « μιὰ γεύση από Ήρόδοτο ». Η ζωή αυτή του αρέσει τόσο πολύ ώστε αγοράζει μεγάλες εκτάσεις γης κοντά στη Σαμάρρα. Μέχρι το 1878, θα επανέλθει αρκετές φορές, κάποτε συνοδευόμενος και από ολόκληρη την οικογένειά του, θα προσθέσει μάλιστα στην ιδιοκτησία του και ένα ίπποφορβείο. Διότι, αν και δεν τον ενδιαφέρει πλέον η διαχείριση των κτημάτων του, ο Τολστόι παραμένει ο μεγαλογαιοκτήμονας που απολαμβάνει τα αγαθά του χωρίς πολλούς ενδοιασμούς.

Τον Ίανουάριο του 1872, μιὰ νεαρή γυναίκα, η Άννα Πιρόγκοβα, που την είχε εγκαταλείψει ο έραστής της, ο Μπιμπίκκοβ, γείτονας και φίλος του Τολστόι, έπεσε στις γραμμές ενός τρένου εμπορευμάτων στο σταθμό Γιάσένκι, κοντά στη Γιάσναγια Πολιάνα. Ο Τολστόι –που ήδη από τη Σεβαστούπολη, και αργότερα στο προσκέφαλο του αδελφού του Νικολάι, είχε εξερευνήσει από κοντά το πρόσωπο του θανάτου– δεν μπορεί, για άλλη μιὰ φορά, να αντισταθεί και να μην προσεγγίσει το μυστήριο που τον βαρύνει τόσο. Σε κάποιο κτίσμα του μικρού σταθμού, θα παρενθωθεί στην αυτοψία του πολτοποιημένου πτώματος. Η εντύπωση που του κάνει είναι τρομερή.

Η πρώτη έκδοση του Άλφαβηταρίου του, για το οποίο είχε δουλέψει όλη τη χρονιά, τον γεμίζει απογοήτευση, διότι οι κριτικές το βρίσκουν ελάχιστα παραδοσιακό. Άλλα ο Τολστόι δεν απομακρύνεται από την παιδαγωγική: Ανοίγει ξανά το σχολείο της Γιάσναγια Πολιάνα, το οποίο είχε κλείσει χρόνια πριν, και δημιουργεί μιὰ ομάδα δασκάλων σύμφωνα με τις μεθόδους του.

Το μυθιστόρημα για τον Μεγάλο Πέτρο δεν προχωράει. Χάνεται στο λαβύρινθο των σημειώσεών του, αγανακτεί με « τη λανθασμένη ήρωική όπτικη γωνία » των ιστορικών της εποχής, μοχθεί στη δουλειά του, το « βαθύ όργωμα » του χωραφιού που είναι υποχρεωμένος να σπείρει. Τροποποιεί την αρχή της αφήγησης είκοσιμιά φορές, χωρίς να μένει ποτέ ικανοποιημένος. Ξαναδιαβάζει τον ίδιο καιρό το

Πόλεμος καὶ εἰρήνη καὶ κατακλύζεται ἀπὸ συναισθήματα ντροπῆς καὶ τύψεων («...σὰν νὰ βρίζεσαι μπροστὰ σὲ κάποιο ὄργιο στὸ ὁποῖο ἔχεις λάβει μέρος...»). Ὅλα θὰ πρέπει νὰ γραφτοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πάνω σ' αὐτὸ « τὸ φόντο ». Καί, ξαφνικά, στὶς 18 ἢ 19 Μαρτίου, ἀρχίζει τὴν Ἄννα Καρένινα. Ὁ ἴδιος ὁ Τολστόι ἀφηγεῖται σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τὸν στὸν κριτικὸ Στράκοβ μὲ ποιὸν τρόπο ὁδηγήθηκε στὸ νὰ καταπιαστεῖ μὲ αὐτὸ τὸ ἔργο. Ψάχνοντας νὰ βρεῖ κάποιο ἀνάγνωσμα γιὰ τὸν γιό της Σεργκέι, ἡ γυναίκα τοῦ τοῦ ἔφερε τὰ Παρξμύθια τοῦ Μπιέλκιν: « Πῆρα στὰ χέρια μου αὐτὸν τὸν τόμο τοῦ Πούσκιν καί, ὅπως πάντα (μπορεῖ καὶ γιὰ ἔβδομη φορὰ!), τὸν ξαναδιάβασα ὁλόκληρο, χωρὶς νὰ ἔχω τὴ δύναμη νὰ τὸν ἀφήσω ἀπὸ τὰ χέρια μου. Μοῦ φάνηκε ὅτι τὸ διάβαζα ἀπὸ ἄλλη ὀπτική γωνία. Ἐπιπλέον, αὐτὸ τὸ ἔργο διέλυσε κάθε ἀμφιβολία μου. Ποτέ μου δὲν θαύμασα περισσότερο τὸν Πούσκιν, οὔτε καὶ κάποιον ἄλλον ἄλλωστε. Ὁ πυροβολισμός, Οἱ αἰγυπτιακές νύχτες, Ἡ κόρη τοῦ λοχαγοῦ. Ὑπῆρχε ἐπίσης κι ἓνα ἀπόσπασμα: Οἱ καλεσμένοι εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴν ἔπαυλη. Ξαφνικά, ἀθόρυγα, χωρὶς νὰ ξέρω γιατί καὶ πῶς, φαντάστηκε πρόσωπα καὶ καταστάσεις πὸν τὰ ἀνέπνυξα, τὰ ὁποῖα καὶ τροποποίησα φυσικά, καί, μεμιάς, ὅλα ἔδεσαν τόσο καλά, τόσο γερά, ὥστε φτιάχτηκε ἓνα μυθιστόρημα, πὸν τὸ πρῶτο χέρι τὸ τέλειωσα ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἓνα ζωντανότατο μυθιστόρημα, συναρπαστικότατο, πλήρες, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶμαι πολὺ ἱκανοποιημένος καὶ θὰ εἶναι ἔτοιμο, πρῶτα ὁ Θεός, σὲ δεκαπέντε μέρες. Δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ ὅτιδήποτε ἔχω καταπιαστεῖ ἐδῶ καὶ ἓνα χρόνο ».

Ὁ Τολστόι ὅμως εἶδε σὲ λίγο ὅτι προέτρεχε ἀνακοινώνοντας ὅτι τὸ μυθιστόρημά του θὰ τελείωνε σὲ δεκαπέντε μέρες, κι ἔτσι ἡ ἐπιστολὴ δὲν ἐστάλη ποτέ. Σὲ μιὰν ἄλλη ἐπιστολὴ πὸν ἔγραψε λίγο ἀργότερα στὸν Στράκοβ ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ μυθιστορήματος (τοῦ « πρῶτον τῆς ζωῆς του ») τοῦ εἶχε ἔρθει παρὰ τὴ θέλησή του, χάρις στὸν θεϊκὸ Πούσκιν. Στὸ ἀπόσπασμα: Οἱ καλεσμένοι εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴν ἔπαυλη, ἡ ζωντάνια τῆς ἀμεσης εἰσαγωγῆς στὸ θέμα τοῦ Πούσκιν, χωρὶς τὸ παραμικρὸ προοίμιο, τοῦ ἔδωσε τὴν ἀποφασιστικὴ ὠθηση πὸν τὸν ἔριξε στὴ δουλειά.

Στὴν ἀρχὴ γράφει ὅλος χαρά. Ὑστερα ἀπὸ τὶς ἀμφιβολίες τῶν τελευταίων ἐτῶν, νιώθει ὅτι βρίσκεται ξανὰ στὴ θέση του, ὅτι τείνει πρὸς κάποιον σκοπὸ, ὅτι ὑπακούει σὲ κάποια ἀνώτερη ρητὴ ἐντολή.

Στή συνέχεια όμως αρχίζει ή μακρά και επίπονη κυφορία τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο διακόπτεται συνεχῶς, κυφορία ποὺ θὰ κρατήσῃ ἀπὸ τὸ 1873 ἕως τὸ 1877.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1873, ὁ Τολστόι πηγαίνει ξανά νὰ κάνει κουρα μὲ κουρμὲς στὴ στέπα τῆς Σαμάρα. Ἡ περιοχὴ ἀπειλεῖται ἀπὸ λιμὸ καὶ ὁ Τολστόι, ὕστερα ἀπὸ προσωπικὴ ἔρευνα στὴν ἰδιοκτησίᾳ του, δημοσιεύει στὶς ἐφημερίδες ἔκκληση στοὺς ἀνθρώπους καλῆς θέλησης. Ἔτσι συγκεντρώνονται δωρεές γύρω στὰ δύο ἑκατομμύρια ρούβλια, καθὼς καὶ ἑκατοντάδες τόνοι ψωμί.

Ἐπιστρέφοντας στὴ Γιάσναγια Πολιάνα, εἰτοιμάζει μιὰ ἐπανεκδοσὴ γιὰ τὸ Ἀλφαβητάρι σὲ πολλὰ τεύχη, ὅπου θὰ εἶναι ξεχωριστὰ οἱ παιδαγωγικὲς ἀσκήσεις καὶ Τὰ τέσσερα ἀγνωστικά. Μὲ αὐτὴ τὴ μορφή, τὸ ἔργο γνωρίζει μεγάλη ἐπιτυχία.

Καθιερώνεται πιά ἡ φήμη τοῦ μεγάλου συγγραφέα. Ὁ ζωγράφος Κραμσκόι μόλις ἔχει τελειώσει τὴν πρώτη ἐπίσημη προσωπογραφία του γιὰ τὴν γκαλερί Τρετιακόβ. Εἶναι καθιστός, μὲ μπλούζα ἀγρότη, πρόσωπο ἑλαφρῶς σκυμμένο, σκεπτικό, βλέμμα ταυτόχρονα συγκεντρωμένο καὶ ἀπόμακρο· « ἔμοιαζε τρομακτικό », λέει ἡ κόμισσα Τολστόι.

« Ἀὐν θὰ τὸ τελειώσω τὸ μυθιστόρημα πρὶν ἀπὸ τὸ φθινόπωρο », εἶχε γράφει στὸν Στράκοβ πρὶν φύγει γιὰ τὴ Σαμάρα. Τὸν Σεπτέμβριο, ἀνάμεσα σὲ δύο κινήγια μὲ τὸν φίλο του τὸν Ὀμπολένσκι, τοῦ γράφει καὶ πάλι : « Ἀὐν νομίζω νὰ τελειώσω πρὶν ἀπὸ τὸ χειμῶνα. Ἐχῶ ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ἐσωτερικὸ φῶς, κι αὐτὸ πάντα μοῦ λείπει τὸ φθινόπωρο ».

Τοὺς ἐπόμενους μῆνες δουλεύει πολὺ καί, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1874, ἡ κόμισσα Τολστόι ἀρχίζει νὰ ἀντιγράφει τὸ χειρόγραφο, τὸ ὁποῖο ὁ Τολστόι, καταπῶς συνηθίζει, τὸ μοντζυρονώνει ἀκατάπανστα. Τὸν Φεβρουάριο, τὸ πρῶτο μέρος τοῦ μυθιστορήματος ἔχει τελειώσει καὶ τὸ πηγαίνει στὸν ἐκδότη του στὴ Μόσχα.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ προβαίνει σὲ διαβήματα στὸν ἑπουργὸ Δημόσιας Παιδείας γιὰ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ τὸ πρόγραμμα σπουδῶν στὰ σχολεῖα τῆς ἐπαρχίας. Ἐπιστρέφοντας σπίτι του καταπιάνεται μὲ τὴ συγγραφὴ μιᾶς γραμματικῆς. Τὸν Μάιο, τὸ μυθιστόρημά του σταματάει. Τοῦ προξενεῖ βαθιὰ ἀποστροφή. Εἰτοιμάζει μιὰ « ὁμολογία παιδαγωγικῆς πίστης » (πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο του ποὺ ἀναφέρε-

ται στήν ἐκπαίδευση τοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖο θὰ τὸν ἀπασχολήσει ὁλόκληρη τὴ χρονιά καὶ θὰ βρεῖ μεγάλη ἀπήχηση). Θέλει μάλιστα νὰ σταματήσει στὰ τυπώματα τὴν Ἑλὲν Καρένιν. Ὁ Στράκοβ ὁμως, σὲ κάποια ἐπίσκεψή του στὴ Γιάσναγια Πολιάνα, ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ μυθιστορήματος καὶ τὸν πείθει νὰ τὸ ξαναπιάσει. Ἀρχίζει νὰ δουλεύει τὸν Ἰούλιο, ὥστερα πάλι τὸ ἐγκαταλείπει. « Εἶναι ἀποκρουστικό, ποταπὸ ». Ὁ Στράκοβ τὸν προτρέπει ἐκ νέου, ἀπὸ τὴ φορὰ ἐξ ἀποστάσεως. « Ὅ,τι καὶ νὰ γράφετε, ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἐντυπωσιάζει σ' ἐσᾶς εἶναι ἡ ἐκπληκτικὴ φρεσκάδα, ἡ ἀπόλυτη πρωτοτυπία. Λὲς καὶ πηδῶ ξαφνικά ἀπὸ μιὰ περίοδο τῆς λογοτεχνίας σὲ μιὰν ἄλλη ».

Ὁ χειμῶνας περνáει ἔτσι. Ὁ Τολστόι δουλεύει ἀποσπασματικά, ἐγκαταλείπει τὸ σπίτι ξαφνικά γιὰ νὰ κυνηγήσει λύκους καί, ὅταν ἐπιστρέφει, βυθίζεται στὰ παιδαγωγικά: τὴ συγγραφὴ γραμματικῆς καὶ ἀριθμητικῆς, τὴν ἐπιμόρφωση δασκάλων σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμεση ἐκπαίδευση. « Πρέπει νὰ σώσουμε ὅλους αὐτοὺς τοὺς Πούσκιν, τοὺς Λομονόσοβ ποὺ πνίγονται καὶ ἀσφυκτιοῦν στὰ σχολεῖα. Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποσπασθῶ ἀπὸ τοὺς ζωντανούς γιὰ νὰ ἀσχοληθῶ μὲ πλάσματα τῆς φαντασίας ».

Τέλος, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1874 ὑπόσχεται τὸ μυθιστόρημά του στὸν Ρῶσο Ἀγγελιοφόρο, ὅπου θὰ ἀρχίσει νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο σὲ συνέχειες. Θέλει δὲν θέλει, πρέπει νὰ συνεχίσει.

Μὲ τὸ ποὺ κυκλοφοροῦν τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς Ἑλὲν Καρένιν, τὸ κοινὸ δείχνει ἀμέσως μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ ὁ Τολστόι παραξενεύεται. Θεωροῦσε ὅτι, μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ βιβλίο, θὰ ἐπλήττετο ἡ φήμη του. Ἀλλωστε ἀδιαφορεῖ ὅλο καὶ περισσότερο γιὰ τὴν ἐπιτυχία, ταυτόχρονα ὁμως ξέρει νὰ ὑπερασπίζεται δυναμικά τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς σκέψης καὶ τοῦ ὕφους του. Διότι ἡ γνώμη τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ δὲν εἶναι ὁμόφωνη. Ὁ ρεαλισμὸς κάποιων σκηρῶν φαίνεται πολὺ τολμηρὸς καὶ μάλιστα κυνικὸς γιὰ τὴν ἐποχὴ. Γιὰ παράδειγμα: ἡ στηθοσκοπὴ τῆς Κίττε καὶ τὸ διάσημο κεφάλαιο μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλὲν Καρένιν. « Ὁ ρεαλισμὸς εἶναι τὸ μοναδικό μου ὄπλο » ἀπαντᾷ ὁ Τολστόι... « Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι βασικὸς πυλώνας τοῦ μυθιστορήματος. Ἄν αὐτὸ εἶναι λάθος, τότε τὸ σύνολο εἶναι λάθος ».

Τὰ δύο πρῶτα μέρη τῆς Ἑλὲν Καρένιν καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου

δημοσιεύονται στὸν Ρῶσο Ἀγγελιοφόρο πρὶν ἔρθῃ τὸ καλοκαίρι καὶ συνοδεύονται ἀπὸ ἐνθουσιασμῷ πὺν ὁλοένα μεγαλώνει, καὶ οἱ φίλοι ἀνακαλύπτουν ὅτι ὁ Λέβιν (τὸ Λέβιν σχετίζεται μὲ τὸ Λέβ, τὸ ὄνομα τοῦ ἴδιου τοῦ Τολστόι) ἔχει μεγάλη ὁμοιότητα μὲ τὸν συγγραφέα. Τὸν συγκρίνουν μὲ τοὺς μεγαλύτερους ὁμότεχνούς του, μὲ τὸν Πούσιν καὶ τὸν Γκόγκολ.

Ἀλλὰ ὁ Τολστόι δὲν συγκινεῖται πᾶ ἀπὸ ἐπαίνους. Τὸν κυριεύει κάτι σὰν μούδιασμα. Ἡ ὑπόγεια ἐσωτερικὴ διεργασία πὺν εἶχε ξεκινήσει τὸ '70 συνεχίζεται. Πού ἐδρεῖ τὸ καλὸ; Ποιὸ τὸ νόημα τῆς ζωῆς ἂν τελειώνει μὲ τὸ θάνατο; Ὁ θάνατος τὸν ζώνει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Πᾶνε δύο χρόνια πὺν ἔχει χάσει δύο παιδιά, μίᾶ ἀνιψιὰ πὺν τῇ λάτρει, τῇ θεῖᾳ του τὴν Ἐργκόλσκαγια, ἡ ὁποία τοῦ στάθηκε σὰν μητέρα. Τέλος, ἡ πρόωγη γέννηση ἐνὸς κοριτσιοῦ, πὺν ἔζησε μονάχα λίγες ὥρες, θέτει σὲ κίνδυνο τῇ ζωῇ τῆς γυναίκας του: « Τρόμος, φόβος, θάνατος, χαρὰ τῶν παιδιῶν, τροφὴ, ἀνησυχία τοῦ γιατροῦ, ἀπάτη, θάνατος, φόβος... » Καὶ ἡ λέξις θρησκεία ἐπανέρχεται ὅλο καὶ πῶ συχνὰ στὴν πένα του. Ζηλεύει τῇ γαλήνῃ τῶν πιστῶν. Ἡ ζωὴ δίχως πίστη εἶναι φοιχτὸ μαρτύριο... δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ πιστέψει.

Ὅταν συνέρχεται, τὸ ἔργο του τοῦ φαίνεται γερό. Τὰ θεμέλια βρίσκονται στὴ θέση τους. Ἄχ, ἂν μπορούσε κανεὶς νὰ τελειώσει στὴ θέση του αὐτὴ τὴν ἀπεχθὴ Ἄννα Καρένινα! Τώρα βιάζεται νὰ τὴν ξεφορτωθεῖ γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ φιλοσοφικὸ καὶ θρησκευτικὸ ζήτημα πὺν τὸν βαρύνει ὅλο καὶ περισσότερο. Ξεκινᾷ ἤδη τὴν ἔρευνά του, διαβάζει, ρωτᾷ...

Τὸ τέλος τοῦ χειμῶνα καὶ ἡ ἀνοιξη εἶναι ἡ περίοδος τῆς χρονιάς ὅπου δουλεῖ καλύτερα. Πρέπει νὰ προχωρήσει. Τὸ 1876, ὁ Ρῶσος Ἀγγελιοφόρος δημοσιεύει τὸ τέλος τοῦ τρίτου μέρους, τὸ τέταρτο καὶ τὸ πέμπτο μέρος τῆς Ἄννας Καρένινα. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι μνημιώδης, ἀπίστευτη. « Θυρέφετε πεινασμένους », τοῦ γράφει ὁ Στράκοβ, « ἀνθρώπους πὺν πέθαιναν τῆς πείνας ἐδῶ καὶ καιρό ». Αὐτὴ ἡ κοινωνία νιώθει νὰ τὴν παρατηρεῖ ἓνα διεισδυτικὸ, ἀνελέητο βλέμμα, νιώθει νὰ κρίνεται.

Τὸ 1877 δημοσιεύονται τὸ ἕκτο καὶ τὸ ἑβδομο μέρος τοῦ μυθιστορήματος. Τὸν Μάρτιο ξεκινᾷ νὰ δουλεῖ τὸ ὄγδοο μέρος ἢ ἐπίλογο καὶ ἀνακοινώνει ὅτι τὸ βιβλίο ἔχει οὐσιαστικὰ τελειώσει.